

UDC 376.091:37.016:811.111

DOI: 10.34671/SCH.NBR.2020.0402.0001

ЗНАЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

© 2020

ORCID: 0000-0002-7012-9470

Жекош Мар'яна Любомирівна, аспірант кафедри
загальної педагогіки та дошкільної освіти

*Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
(82100, Україна, Дрогобич, вулиця І. Франка, 24, e-mail: markekosh@gmail.com)*

Анотація. У статті досліджено роль педагогічної комунікації в інклюзивній освіті. Проаналізовано основні принципи інклюзивного навчання. Визначено переваги комунікативної взаємодії вчителя, асистента, психолога, батьків та учнів у інклюзивному класі. Запропоновано різні методи комунікативної взаємодії між усіма учасниками навчального процесу. Доведено важливість навчання іноземних мов дітей з особливими освітніми потребами для досягнення більшої соціальної цілісності, для особистого розвитку, доступу до інформації, зайнятості, мобільності, соціальної взаємодії, культурного збагачення, розвитку міжкультурної обізнаності. Охарактеризовано процес вивчення іноземної мови як ефективного інструменту для інтелектуального, особистісного та професійного розвитку дитини з особливими потребами, яка сприяє успішній інтеграції в життя суспільства. Наведено причини перешкод та бар'єрів на шляху до навчання й повноцінної участі кожної дитини в освітньому процесі. Окреслено особливості викладання іноземних мов дітям з особливими освітніми потребами, які забезпечують успішне навчання школярів. Розглянуто головні способи удосконалення викладання іноземних мов дітям з особливими освітніми потребами: індивідуалізація та диференціація навчання, адаптація навчальних курсів, використання інформаційних технологій, ігрова діяльність. Визначено важливу роль формування інклюзивної компетентності вчителя іноземних мов. Висвітлено позитивний вплив доброзичливої атмосфери у класі на засвоєння іноземної мови учнями з особливими освітніми потребами. Доведено важливість використання мультисенсорного підходу в навчанні іноземних мов у інклюзивному класі. Запропоновано рекомендації для успішної реалізації інклюзивного навчання. Виділено основний напрямок діяльності вчителя іноземної мови в інклюзивному класі: створення спеціального комунікативного освітнього середовища.

Ключові слова: інклюзивна освіта, комунікативна взаємодія, навчання іноземних мов, дитина з особливими освітніми потребами, інклюзивна компетентність, мультисенсорний підхід.

THE IMPORTANCE OF PEDAGOGICAL COMMUNICATION IN FOREIGN LANGUAGE LEARNING BY CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

© 2020

Kekosh Mariana Liubomyrivna, post-graduate student of General Pedagogy
and Preschool Education Department

*Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University
(82100, Ukraine, Drohobych, 24, I. Franka Street, e-mail: markekosh@gmail.com)*

Abstract. The article investigates the role of pedagogical communication in inclusive education. The basic principles of inclusive education are analyzed. The advantages of communicative interaction of teachers, assistants, psychologists, parents and students in an inclusive class are determined. Various methods of communicative interaction between all participants of the educational process are offered. The importance of teaching foreign languages to children with special educational needs to achieve greater social integrity, for personal development, access to information, employment, mobility, social interaction, cultural enrichment, development of intercultural awareness is proved. The process of learning a foreign language as an effective tool for intellectual, personal and professional development of a child with special needs is characterized, which contributes to the successful integration into society. The reasons for obstacles and barriers to learning and full participation of each child in the educational process are given. The peculiarities of teaching foreign languages to children with special educational needs, which ensure successful learning of schoolchildren, are outlined. The main ways to improve the teaching of foreign languages to children with special educational needs are considered: individualization and differentiation of education, adaptation of educational courses, use of information technologies, play activities. The important role of formation of inclusive competence of a foreign language teacher is determined. The positive influence of the friendly atmosphere in the class on the acquisition of a foreign language by pupils with special educational needs is highlighted. The importance of using a multisensory approach in teaching foreign languages in an inclusive class is proved. Recommendations for successful implementation of inclusive education are offered. The main activity of a foreign language teacher in an inclusive class is highlighted: organization of a special communicative educational environment.

Keywords: inclusive education, communicative interaction, foreign language teaching, child with special educational needs, inclusive competence, multisensory approach

ЗНАЧЕНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КОММУНИКАЦИИ В ИЗУЧЕНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА ДЕТЬМИ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ

© 2020

Жекош Мар'яна Любомирівна, аспірант кафедри загальної педагогіки
і дошкільного образования

*Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
(82100, Україна, Дрогобич, вулиця Івана Франка, 24, e-mail: markekosh@gmail.com)*

Аннотация. В статье исследована роль педагогической коммуникации в инклюзивном образовании. Проанализированы основные принципы инклюзивного обучения. Определены преимущества коммуникативного взаимодействия учителя, ассистента, психолога, родителей и учащихся в инклюзивном классе. Предложены различные методы коммуникативного взаимодействия между всеми участниками учебного процесса. Доказана важность обучения иностранным языкам детей с особыми образовательными потребностями для достижения большей социальной целостности, для личного развития, доступа к информации, занятости, мобильности, социального взаимодействия, культурного обогащения, развития межкультурной осведомленности. Охарактеризован процесс изучения иностранного языка как эффективного инструмента для интеллектуального, личностного и профессионального развития ребенка с особыми потребностями, которая способствует успешной интеграции в жизнь общества. Приведены

причини препятствий и барьеров на пути к обучению и полноценного участия каждого ребенка в образовательном процессе. Определены особенности преподавания иностранных языков детям с особыми образовательными потребностями, которые обеспечивают успешное обучение школьников. Рассмотрены основные способы усовершенствования преподавания иностранных языков детям с особыми образовательными потребностями: индивидуализация и дифференциация обучения, адаптация учебных курсов, использование информационных технологий, игровая деятельность. Определена важная роль формирования инклюзивной компетентности учителя иностранных языков. Освещены положительное влияние доброжелательной атмосферы в классе на усвоение иностранного языка учащимися с особыми образовательными потребностями. Доказана важность использования мультисенсорного подхода в обучении иностранным языкам в инклюзивном классе. Предложены рекомендации для успешной реализации инклюзивного обучения. Выделено основное направление деятельности учителя иностранного языка в инклюзивном классе: создание специальной коммуникативной образовательной среды.

Ключевые слова: инклюзивное образование, коммуникативное взаимодействие, обучения иностранным языкам, ребенок с особыми образовательными потребностями, инклюзивная компетентность, мультисенсорный подход.

ВВЕДЕННЯ

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Освіта відіграє головну роль у наданні можливостей усім людям, у тому числі з особливими потребами, забезпечити стабільно соціальне, особистісне та фінансове життя. Більш того, освіта – це основне право людини. Ще в 1948 р. у Статті 26 Загальної декларації прав людини (ООН, 1948 р.) вказано, що «кожен має право на освіту» та сформульовано основну мету виховання у напрямку «повного розвитку людської особистості та посилення поваги до прав людини та основних свобод» [1]. Однак на практиці термін «інклюзивна освіта» почав поступово впроваджуватися в законодавчі системи по всьому світу з різною швидкістю та ступенем тільки протягом останніх десятиліть.

За даними ЮНЕСКО, інклюзивна освіта – це процес звернення і відповіді на різноманітні потреби усіх дітей, молоді та дорослих через забезпечення їхньої участі у навчанні, культурних заходах і житті громади, зменшення та виключення в освіті. У цьому широкому визначенні інклюзивна освіта вимагає надання можливостей для навчання та участі в навчальному процесі всім дітям – обдарованим або не обдарованим, з інвалідністю, громадянам країни чи іммігрантам, дітям з національних меншин, багатим або бідним. Включення в освіту передбачає не тільки толерантності до різниці, але і прийняття її як природного явища життя [2, с. 8–9].

Основні ідеї та принципи інклюзивної освіти як міжнародної практики щодо реалізації права на освіту осіб з особливими потребами були вперше найбільш повно сформульовані в Саламанській декларації «Про засади, політику та практичну діяльність в галузі освіти осіб з особливими освітніми потребами» [3]. У педагогіку був введений термін «інклюзія» і проголошений принцип інклюзивної освіти. У цьому документі містяться принципи та пропозиції просування законодавчих ініціатив в сфері інклюзивної освіти, які передбачають не тільки активне залучення і участь дітей з особливими освітніми потребами в звичайному навчальному закладі, але також сприяє розбудові системи масової освіти і навчально-виховного процесу з метою створення сприятливих умов для всіх дітей.

Що стосується України, то практика інклюзивної освіти стала поширюватись відносно недавно. В 2017 році було ухвалено Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про освіту щодо особливостей доступу осіб з особливими потребами до освітніх послуг» [4]. Вперше визначаються такі поняття як «особа з особливими освітніми потребами», «інклюзивне навчання», «індивідуальна програма розвитку». З часу прийняття даного Закону виділяються субвенції на надання підтримки особам з особливими потребами, які навчаються у спеціальних та інклюзивних класах, створюються інклюзивно-ресурсні центри, які здійснюють комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дітей та надають їм психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких роз-

глядалися аспекти цієї проблеми і на яких базується автор; виокремлення частин загальної проблеми, не розв'язаних раніше. Принципи, засади та особливості інклюзивної освіти широко висвітлюються у вітчизняних та зарубіжних дослідженнях. Зокрема вчений Т. Гегір у своїх працях аналізував роль вчителів та батьків у впровадженні інклюзії в освітній процес та зазначав, що «зростання інклюзивної освітньої практики пов'язане з тим, що учні з обмеженими властивостями досягають успіху, коли їм максимально надаються ті самі освітні та соціальні можливості, що й іншим учням» [5, с. 4]. Норвезький педагог А. Флем аналізував втілення інклюзивної освіти на практиці та вказував, що на даний час освітня система відповідальна за включення великої кількості різних учнів та забезпечення їм диференційованого навчання та індивідуального підходу [6, с. 85]. Важливі дослідження у сфері інклюзивної освіти здійснив учений П. Хант. Результати вказували на те, що учні з порушеннями розвитку в інклюзивних класах демонстрували більш високий рівень поведінки, ніж в окремих класах. Вони рідко перебували на самоті і у них був тісний рівень взаємодії з однолітками. Це в свою чергу було причиною кращого засвоєння знань, умінь та навичок у порівнянні з дітьми, які навчалися окремо [7, с. 210].

Серед вітчизняних авторів значний внесок у вивчення інклюзивної освіти зробили Н. Дятленко [8], О. Казанічер [9], А. Колупасва [10] та ін. [11–14]. У своїх працях Н. Дятленко наголошує на необхідності залучення додаткових спеціалістів для реалізації інклюзивної освіти. О. Казанічер зазначає на необхідності формування в учителів, зокрема іноземної мови, особистісних якостей для реалізації ідей інклюзивної освіти [9, с. 226–227]. А. Колупасва розробила навчальний курс «Вступ до інклюзивної освіти», який базується на матеріалах сучасних наукових світових досліджень з інклюзивного навчання і пропонується для вдосконалення професійної майстерності педагогічних працівників, які навчаються у вищих навчальних закладах та закладах післядипломної педагогічної освіти.

Однак питання педагогічної комунікації в процесі інклюзивного навчання та її ролі саме у вивченні іноземної мови ще не отримували ґрунтового вивчення і недостатньо досліджені у науково-педагогічній та методичній літературі.

Обґрунтування актуальності дослідження. Актуальність дослідження зумовлена пошуком засобів удосконалення інклюзивної освіти в Україні, покращення викладання іноземних мов дітям з особливими освітніми потребами та викликана необхідністю аналізу ролі педагогічної комунікації в інклюзивному навчанні.

МЕТОДОЛОГІЯ

Формування цілей статті Метою дослідження є аналіз ролі педагогічної комунікації в процесі викладання іноземних мов школярам з особливими освітніми потребами.

Постановка завдання. Для досягнення поставленої мети визначені такі завдання: розкрити особливості та способи професійно-педагогічної комунікації вчителів

іноземної мови; обґрунтувати ефективність педагогічної комунікації у подоланні труднощів при навчанні іноземних мов дітей з особливими потребами; визначити можливості впливу педагогічної комунікації на успішне вивчення іноземних мов в інклюзивних класах.

Методи, методики та технології, що використовувалися. У написаній статті використовувалися такі методи та методики, як функціонально-структурний аналіз – для визначення ролі і значення педагогічної комунікації в інклюзивній освіті; метод вивчення інформаційних джерел для ознайомлення з науковим доробком, пов'язаним з даним дослідженням; прогностичний, що уможливив виявлення умов впливу педагогічної комунікації на засвоєння іноземних мов дітьми з особливими освітніми потребами.

РЕЗУЛЬТАТИ

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Згідно Саламанської декларації інклюзивна освіта ґрунтується на певній системі принципів:

- кожна дитина має основне право на освіту і повинна мати можливість отримувати і підтримувати прийнятний рівень знань;
- кожна дитина має унікальні особливості, інтереси, здібності та навчальні потреби;
- варто розробляти систему освіти та впроваджувати освітні програми таким чином, щоб брати до уваги широке різноманіття цих характеристик та потреб;
- особи, які мають особливі освітні потреби, повинні мати доступ до навчання у звичайних школах, які зобов'язані створити їм умови на основі педагогічних методів, орієнтованих перш за все на дітей з метою задоволення цих потреб;
- звичайні школи з такою інклюзивною орієнтацією є найбільш ефективними засобами боротьби із дискримінаційним ставленням, створення привітної атмосфери в громадах, побудови інклюзивного суспільства і забезпечення освіти для всіх; крім того, вони забезпечують ефективну освіту для більшості дітей та підвищують продуктивність, а також ефективність витрат усієї системи освіти [3].

Інклюзивна освіта означає не лише доступ дітей з особливими освітніми потребами до звичайних шкіл та університетів, але й передбачає їхню активну участь та досягнення успіху, осмислене навчання та розвиток. Включення дітей з особливими освітніми потребами у спільноту однолітків вимагає подолання бар'єрів, що заважають їх соціальному функціонуванню та гальмують процес поступового входження в соціальне середовище. Серед перешкод на шляху до навчання й повноцінної участі кожної дитини в житті навчального закладу є низька обізнаність учителів шкіл у методичних, організаційних, психолого-педагогічних аспектах супроводу інклюзивної освіти. Частина вчителів не до кінця усвідомлюють суть явища «інклюзивна освіта», слабо орієнтуються в перевагах інклюзивної освіти для всіх учасників освітнього процесу, мають лише загальне уявлення про міжнародне та національне законодавство у сфері інклюзивної освіти; відчувають значні труднощі в питаннях організації навчального процесу в інклюзивному класі; не здатні об'єднувати зусилля на шляху до досягнення успіхів у роботі з дітьми; мають неточні уявлення про особливості розвитку та специфіку навчання дітей з особливими освітніми потребами [8].

Для успішного навчання дітей з особливими освітніми потребами необхідна спільна діяльність, передусім вчителя з асистентом інклюзивного навчання. Це дозволить вчителям інклюзивних класів більш глибоко розуміти індивідуальні відмінності і особливості дітей, а також, більш ефективно співпрацювати з батьками та іншими фахівцями (соціальними працівниками, логопедами, реабілітологами та ін.). У школах також потрібні педагоги-дефектологи, соціальні педагоги та психологи. Звичайний вчитель з іноземної мови або

іншого предмету може не знати всіх особливостей дітей, наприклад, з ослабленим слухом чи зором. Коли в клас приходить така дитина, на вчителя лягає велике навантаження, можливе навіть відчуття певного негативу до такого учня, через необхідність приділяти йому багато уваги. Інша справа, викладач-дефектолог (наприклад, логопед або сурдопедагог) або асистент, який знає про особливості дітей, про їх діагнози, психофізіологічний розвиток. Велику роль відіграє також шкільний психолог. Він відповідальний за ситуацію в колективі, допомагає прийняти дитину з особливими освітніми потребами і здоровим дітям, і їхнім батькам. Адже бувають ситуації, коли батьки виступають проти такого однокласника. Обговорюючи це вдома, вони вселяють негатив і в свою дитину. Комунікативна взаємодія вчителя, асистента інклюзивної освіти, шкільного психолога, батьків допомагає:

- отримати додаткову інформацію про особливості розвитку дитини з порушеннями здоров'я;
- адаптувати основні компоненти освітнього процесу: фізичне середовище, освітню програму, навчальні матеріали;
- чітко визначити коротко та довготривалі цілі навчання;
- вибрати конкретні методи викладання та підходи до навчання дитини з особливими освітніми потребами;
- попередити труднощі у навчально-виховному процесі;
- підвищити самооцінку учнів та впевненість у своїх розумових здібностях;
- забезпечити позитивний психологічний клімат у класі та доброзичливе ставлення до дитини з особливими освітніми потребами.

Вивчення іноземної мови набуло широкого розповсюдження в сучасному взаємопов'язаному світі. Для людей з обмеженими можливостями знання іноземних мов пропонує безцінні можливості для досягнення більшої соціальної цілісності шляхом отримання кращих можливостей для особистого розвитку, освіти, доступу до інформації, зайнятості, мобільності, соціальної взаємодії, культурного збагачення, розвитку міжкультурної обізнаності. Крім того, іноземна мова сприяє формуванню і розвитку професійних компетенцій майбутнього фахівця і становленню світогляду. Інша важлива сторона занять іноземною мовою – зусилля, необхідні для оволодіння іншомовною компетенцією – характеризують цей процес як істотний фактор активізації розумових процесів. Вивчення іноземної мови є ефективним інструментом для інтелектуального, особистісного та професійного розвитку дитини з особливими освітніми потребами, тим самим сприяючи його успішній інтеграції в життя суспільства.

Особливо гостро проблема інклюзивного навчання дітей з обмеженими можливостями здоров'я стоїть саме перед вчителями іноземної мови. Дана проблема обумовлена, передусім, традиційно сформованим в системі освіти поглядом на те, що вивчення іноземної мови є складним процесом, і особливо для дітей з психофізичними порушеннями. Необхідною передумовою успішного навчання іноземної мови дітьми з особливими освітніми потребами є діагностування психофізичного порушення в розвитку дитини, що є надзвичайно важливим, саме на ранньому етапі навчання і саме така діагностика є основою для розробки індивідуальної освітньої траєкторії учня відповідно до природи його можливостей, в даному випадку навчання іноземної мови. Специфіка процесу навчання іноземної мови полягає в максимальній індивідуалізації даного процесу, яка передбачає активізацію включення та участі кожного учня шляхом використання варіативних технологій навчання. Цілком очевидно, що учні з обмеженими можливостями здоров'я вимагають впровадження спеціально розроблених підходів до їх навчання. Вивчення індивідуальних особливостей учнів дозволяє планувати цілі, завдання,

терміни і основні напрями навчання мови, які відповідають завданню максимально збільшити самостійну діяльність учнів, а також розвинути у них інтерес до іноземної мови, культури іншомовних країн, стимулювати комунікативну активність.

Важливою в даному процесі є інклюзивна компетентність учителя іноземної мови як інтегративне особистісне утворення, яке забезпечує здатність здійснювати навчання іноземної мови учнів з особливими освітніми потребами разом з їхніми здоровими однолітками в умовах навчального закладу. Ця компетентність виявляється в умінні вчителя іноземної мови під час організації навчально-виховного процесу враховувати різні рівні володіння школярами іноземною мовою, різні можливості щодо її опанування (адже, як відомо, не всі діти з особливостями психофізичного розвитку спроможні вивчати іноземну мову), можливі труднощі, які виникають у дітей під час її вивчення, різні здібності учнів до її оволодіння. Завдяки цьому стає можливим створення умов для якісного опанування іноземної мови дітьми з особливими освітніми потребами в ході відповідно організованого навчально-виховного процесу з цього предмета в навчальному закладі, а також для розвитку й саморозвитку учнів в умовах інклюзивного освітнього середовища засобами іноземної мови та іншомовної культури [15, с. 413–416].

Різні потреби у дітей вимагають різних підходів у навчанні та вихованні. Не можна однаково навчати дитину з порушенням зору і дитину з порушенням слуху. Індивідуальний підхід до особливостей кожної дитини сприяє створенню сприятливих умов для дитини, а також швидше допомагає їй увійти в освітнє середовище школи. Не дивлячись на відмінність між здоров'ям, існують умови, які є загальними для всіх учнів з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу. Такою умовою передусім вважається педагогічна комунікація, яка відіграє важливе значення на кожному етапі навчально-виховного процесу і є однією з передумов успішного засвоєння навчального матеріалу в усіх освітніх закладах. Однак педагогічне спілкування має пріоритетне значення в реалізації гуманістичних принципів в інклюзивній освіті та в організації інклюзивного освітнього простору. Важливим у даному контексті є правильна організація комунікативної діяльності учнів у інклюзивному класі. Вона дозволяє підвищити рівень співпраці між усіма учнями класу без винятку, розвинути впевненість учнів у своїх силах і уважне ставлення до потреб інших; розробити систему диференційованих вправ і запланувати додатковий час для їх виконання; реалізовувати зворотний зв'язок між учнями класу, що забезпечує можливість закріплення і розширення мовних і мовленнєвих навичок учнів. Використання комунікативного підходу до навчання дітей з обмеженими можливостями здоров'я покликане забезпечити формування і розвиток основних видів мовної діяльності учнів. Одне з пріоритетних завдань вчителя при цьому полягає в наданні допомоги дитині в досягненні успіху в навчанні. Відповідно, успіх навчання безпосередньо залежить від комплексного і систематичного застосування у навчальному процесі різних освітніх технологій. Наприклад, з метою актуалізації всіх органів чуттєвого сприйняття учнів в процесі комунікативного спілкування вчені рекомендують використовувати мультисенсорний підхід [16, с. 14–15].

Під час уроків іноземної мови при реалізації інклюзивної освіти рекомендується:

- розвивати комунікативні вміння в ході виконання вправ, які забезпечують запам'ятовування нових слів та граматичних конструкцій і вживання їх у мовленні;
- використовувати інформаційно-комунікаційні технології та спеціальні програми;
- забезпечувати доброзичливу атмосферу в процесі вивчення іноземної мови;
- розробити адаптовану програму з урахуванням

особливостей психофізичного розвитку та можливостей дітей з особливими освітніми потребами;

- підготувати ілюстративний та аудіоматеріал, інтерактивні завдання;

– формувати ситуації успіху на кожному уроці, щоб дитина могла відчувати радість від добре виконаного завдання.

Ігри, інші цікаві вправи і прийоми також повинні бути присутніми на заняттях з іноземної мови. Так звані, ігрові завдання допомагають дітям розслабитися, але при цьому кожне таке завдання повинне мати чітку мету та практичне значення, передусім, тренування різних мовних навичок: фонетичних, лексичних, граматичних. Для кожної дитини зі своїми індивідуальними особливостями буде вироблена певна методика, яка дозволить знайти підхід і розкрити його здібності як особистості.

Педагоги виділяють три напрямки діяльності, в яких слід вести роботу, щоб допомогти учневі з особливими освітніми потребами вивчити іноземну мову:

1. Спеціальна адаптація навчального курсу.
2. Створення спеціального комунікаційного середовища при спілкуванні вчителя, учнів і дитини з особливими освітніми потребами.
3. Створення доступного освітнього середовища в інклюзивному класі.

Порівняння отриманих результатів з результатами у інших дослідженнях. Аналіз педагогічного доробку з даної проблематики дає можливість зрозуміти, що питанню інклюзивної освіти приділяється велика увага протягом останніх десятиліть. Проаналізувавши праці науковців, можна стверджувати про різностороннє вивчення питання інклюзивного навчання, способи його втілення в загальноосвітніх школах та пошук оптимальних засобів та методів, необхідних для удосконалення такого навчання. Отже, у результаті даного дослідження визначаємо педагогічну комунікацію як основу для ефективного навчання дітей з особливими освітніми потребами. Ефективна комунікативна взаємодія педагогів, асистентів, психологів, батьків та учнів сприяє кращому викладанню іноземних мов в інклюзивному класі.

ВИСНОВКИ

Висновки дослідження. Узагальнюючи усе вищезазначене можна стверджувати, що учням з особливими освітніми потребами інклюзивна освіта:

- дозволяє поліпшити навчальні результати та досягнення;
- забезпечує відповідні їх віковій категорії рольові моделі в особистості однолітків;
- створює можливості для навчання в середовищі;
- допомагає формувати комунікативні, соціальні, академічні компетенції;
- забезпечує рівний, вільний доступ до навчання;
- дозволяє підвищити рівень самооцінки, самоповаги, самоцінності;
- розширює можливості для налагодження нових дружніх відносин.

Особистість учня з особливими освітніми потребами спонукає інших учнів переглянути власне «Я», свої цінності, особистісне ставлення до однолітків, тобто змінитися на краще, побачити в собі та в інших тільки позитивні якості і почати вчитися більш продуктивно, долаючи при цьому певні труднощі. У той же час і особистість дорослого, зокрема вчителя, допомагає самореалізуватися і розкритися «особливим» дітям. Саме комфортне середовище заохочує і стимулює дітей до спільної роботи, досягненню успіхів, умінь перемагати, творчо працювати на уроці.

Перспективи подальших досліджень цього напрямку. Доцільно продовжити дослідження значення педагогічної комунікації в інклюзивній освіті, її впливу на успішне засвоєння іноземних мов. Перспективним напрямком є пошук засобів ефективної комунікативної взаємодії та співпраці усіх учасників інклюзивного освітнього процесу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Декларація прав людини. URL: <http://kr-admin.gov.ua/mol/molod/2.pdf>
2. *Policy Guidelines on Inclusion in Education*. UNESCO. France, 2009. 38 p.
3. Саламанська декларація та рамки дії щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-94
4. Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2053-viii>
5. Hahir Th. *A Summary of the Evidence on Inclusive Education*. Alana University, 2016. 40 p.
6. Flem A., Moen T., Gudmundsdottir S. *Towards Inclusive School: a Study of Inclusive Education in Practice*. *European Journal of Special Needs Education*. Vol. 19, No. 1, March 2004. P. 85–98.
7. Hunt P., Farron-Davis F., Beckstead S., Curtis D. & Goetz L. *Evaluating the effects of placement of students with severe disabilities in general education versus special classes*. *Journal of the Association for Persons with Severe Handicaps*, 1994, No. 19. P. 200–214.
8. Асистент учителя в інклюзивному класі / Н.Дятленко, Н. Софій, О. Мартинчук, Ю. Найда, під заг. ред. М. Войцехівського. Київ: ТОВ Видавничий дім «Пляди», 2015. 172 с.
9. Казачінер О. Формування особистісних якостей, необхідних для реалізації завдань інклюзивної освіти, у вчителів іноземних мов у ході педагогічного експерименту. *Молодий вчений*. 2017. № 8. С. 224–227.
10. Колупаєва А., Сфімова С. Навчальний курс «Вступ до інклюзивної освіти». Київ. 2010. 17 с.
11. Cherednyk A.A. *Requirements for future rehabilitation specialists in the professional activity*. *Revistă științifică progresivă*. 2018. № 1. С. 9–15.
12. Prima R.N., Prima D.A. *To the question of preparation of future practical psychologists for work in inclusion conditions*. *Jurnalul Umanitar Modern*. 2019. № 1. С. 32–34.
13. Bezliudnyi O.I. *Training a would-be teacher the educational principles of inclusive education in Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University*. *Научен вектор на Балканите*. 2019. Т. 3. № 1 (3). С. 13–15.
14. Udych Z.I. *Self-organization of a teacher of inclusive educational establishment in ukraine as a system*. *Балканско научно обозрение*. 2019. Т. 3. № 2 (4). С. 64–68.
15. Казачінер О. Розвиток інклюзивної компетентності вчителів іноземних мов у системі післядипломної освіти в міжкурсовий період: досвід харківського регіону. *Молодий вчений*. 2017. № 1 (41). С. 413–416.
16. Tlustošová P. *Teaching English to children with specific learning difficulties*. Brno, 2006. 42 p.